

EĞİTİM HİZMETLERİNİN KAMU EKONOMİSİ İÇERİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Abdülkerim GÖV

M.Ü. İ.İ.B.F. Maliye Bölümü, Araştırma Görevlisi

Abstract: Education with which with wealth services are considered as a part of public economics since the nineteenth century. In our today, the share in which budget of the education services where develop countries are more excessive than especially undeveloped countries. The education services as a part of the human resources have a vital important in development process.

Although undeveloped and developing countries are aware of reality which education services have positive alternatives, they don't make a point of the education services and the share assigned in which the budget of the education services are rather inadequate according to developed countries. In this paper, we especially emphasize the distortions and inefficiencies caused by education services that not as a part of public economics.

I-GİRİŞ

Tüm ülkeler için, toplumda sağlıklı ve huzurlu yaşamın en önemli insan hakkı olduğu düşünülürse, ülkelerin kalkınmışlık seviyeleri, fert başına düşen milli gelir seviyesi ve dağılımı, sanayileşme ve istihdam düzeyi, beslenme, alt yapı, eğitim ve sağlık göstergeleri gibi birçok sosyo-ekonomik ve kültürel göstergelerle açıklanırken, artık sadece eğitim ve sağlık göstergeleri ile de açıklanmaktadır. Yani eğitim ve sağlık alanında sorununu çözebilmiş ülkeler, kalkınmış ülke kategorisine sokulmaktadır. İşte bütün bunlar, eğitim faktörünün toplum yaşamındaki sosyal ve ekonomik önemini açıklamaktadır. Gerçekten bütün toplumlarda tüm politikaların ortak noktası olan "insanı" mümkün olduğu sürece uzun ve sağlıklı yaşatabilmek çok önemlidir. Dolayısıyla, sağlık sorunlarını en iyi şekilde çözebilmek için, ülkeler uygulayacakları politikaları en rasyonel şekilde belirtmekte, yeterli eğitim hizmeti sunabilmek için kaliteli eğitim arzı yaratmaya çalışmakta ve bunun herkese eşit şekilde sunulabilmesi için çeşitli önlemler almaktadırlar.

Gelişmekte olan ülkelerde, sanayileşmenin gelişmesi, alt yapı hizmetlerinin tamamlanması, düzenli kentleşmenin sağlanması, istihdam düzeyinin artırılması gibi konularda çalışmalar devamlı olarak sürdürülmekte

buna karşılık eldeki kaynakların kıt olması, eğitim alanında yapılacak çalışmalar için millî gelirden alan kaynak miktarı azalmaktadır.

Gelişmiş ülkeler, gelişmelerini tamamladıkları için, beşeri sermaye olan insana daha fazla önem vermekte, çevre sorunlarının çözümü, eğitim, sağlık hizmet gibi konulara daha fazla kaynak ayırmaktadırlar. Unutmamak gerekir ki, insanların eğitim düzeyleri ve gelir seviyeleri yükseldikçe, eğitim hizmetlerine olan talepleri artmaktadır. Aşağıdaki açıklamalarımız, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, sosyal hizmetler içerisinde saydığımız, eğitimin kamu ekonomisi içerisindeki yeri ve öneminin neler olduğuna dair olacaktır.

II. EĞİTİM VE EKONOMİ

Çağımız kalkınma hamlelerinin yoğun olarak yaşandığı bir görünüm sergilemekte ve dünya üzerinde yer alan uluslar, verimlilik, etkinlik ve kalkınma üzerinde önemle durmaktadırlar. Yüzyıllar boyunca hareketsiz kalmış, geleceklerini artık eskisi gibi yalnızca piyasa kuvvetine, doğa afetlerine veya sömürge yöneticilerinin kararlarına bağlamak istemeyen az gelişmiş ülkeler bile, yoksulluğa, hastalıklara ve cehalete karşı çare aramak ihtiyacındadırlar.

Kalkınma eğilimi yalnızca geri kalmış ülkelere özgü değildir. İlerlemiş ya da geri kalmış ülkeler de aynı şekilde hızlı bir gelişme ihtiyacı duymaktadırlar. Bu tür ülkelerdeki gelişmeyi, feza, yıldızlar ve gezegenlerin keşfinde kaydedilen aşamalarda görmek mümkündür. Görülüyor ki, kalkınma için duyulan gereksinim evrenseldir. Kalkınma kavramı, çoğu zaman büyüme ve gelişme ile aynı anlamda da kullanılmaktadır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, aralarında fark vardır. Büyüme ve gelişmede daha çok bir doğallık söz konusu olmasına rağmen, kalkınmada ise, planlılık, amaçlılık gibi faktörler ağır basmaktadır. Zira, her büyüyen ya da gelişen ülke, kalkınmış demek değildir.

İnsan kaynağını geliştirme, bir toplumda yaşayan bütün insanların bilgi ve becerilerini geliştirme sürecidir.

Sonuç itibariyle beşeri bir sermayenin elde edilmesi kişiye ve topluma yansımalarıyla ekonomiye katkıda bulunmaktadır. Politik açıdan insan kaynaklarının geliştirilmesi, halkı politik yaşama hazırlayıp, özellikle Demokraside, vatandaşlığın gerektirdiği hak ve sorumlulukların bilincine ulaştırma anlamına gelir. Sosyal ve Kültürel anlamda insan kaynaklarını geliştirme, insanların daha anlamlı yaşamalarına yol açmaktadır. Özetle, insan kaynağının (insana yatırım) geliştirilmesi, çağdaş uygarlığa uzanan yolları açar.

Ekonomistlerin, eğitimin ekonomik gelişmeye, katkıları konusunda etraflıca görüşleri vardır. Sonuç itibariyle hepsinin birleştiği ortak nokta, ülkelerin gelişmelerini tamamlayarak, kalkınma hızına erişmelerinin temelinde, eğitimin çok büyük payının olduğuna inanmışlardır. Gelişmiş ülkeler bu süreci tamamlayarak kalkınma seviyesini yakalamışlardır.

III. EĞİTİM HİZMETLERİNDEN YARARLANMADA EŞİTLİK

Gerek ilkel toplumlarda, gerekse en gelişmiş toplumlarda arzu edilen, eğitilmiş bir yaşamdır. Çünkü, birey eğitilmiş olduğu sürece üreticidir, verimlidir ve diğer gereksinimlerin kendisi için bir anlamı olabilir. Eğitilmiş insan, topluma uyum konusunda diğer görevlerini yapabilecek yetenektedir. Kişilerin verimli ve üretici olabilmeleri için de bazı ihtiyaçların yerine getirilmesi gerekir. Eğitim ve sağlık hizmetleri bu ihtiyaçların başında gelmektedir. Amaç, herkesin bu hizmetlerden ihtiyaç duyduğu ölçüde ve eşit şekilde yararlanmasıdır. Ancak gerçek hayatta bu eşitliğin sağlanabildiği söylenemez.

Eğitim hizmetlerinin en alt sosyal sınıftan, en üst sosyal sınıfa kadar eşit şekilde sunulması, ücretsiz eğitim hizmeti arzının geniş toplum yelpazesini kapsamı gerekir. Aksi takdirde, eğitim hizmetlerinin yetersiz kalması sonucu, ekonomik gücü olanların kendi imkanlarıyla hizmet satın aldığını, gücü olmayanların ise hizmet dışı kaldığını görürüz.

Çağımızda eğitim hizmetleri, kapitalist sistemde olsun, kollektivist sistemde olsun, genellikle kamu ekonomisinde sunulmaktadır. Dünyanın her tarafında (Piyasa ekonomisine en fazla yer veren ABD dahil) eğitim hizmetlerinin ağırlığını kamu kesimi taşımaktadır [1].

Devlet, eğitim üretim etkinliğini ve hüner piyasasında berraklık yaratmak faydalarının yanı sıra, bütün nüfus içinde en yeteneklerin süzülerek en başarılı olabilecekleri meslekler için eğitilmelerine fırsat verme, yani bir üretim etkeni olarak, nüfusu en uygun biçimde

kullanma faydasını da sağlar. Nihayet, yaygın devlet eğitimi, eğitimle kazanılan hünelerinin, varolan gelir eşitsizliğini yansıtmamasını önleyerek, gelir dağılımı eşitsizliğinin sakıncalarını azaltmaya çalışır [1].

Eğitim hizmetlerinde eşitlik, sadece eğitim halinin iyileştirilmesi ile sınırlı olmayıp, iş doyumu, sosyal yaşama katılma, zeka düzeyi, dengeli beslenme gibi pozitif hususlarda da eşitliği içermektedir.

IV. YARI KAMUSAL MALLAR VE EĞİTİM HİZMETLERİ

Kamu kesiminde üretilen mal ve hizmetler arasında da önemli nitelik farkları vardır. Kamu teşebbüslerinin ürettiği bazı mal ve hizmetlerle, özel teşebbüsçe üretilen mal ve hizmetler arasında yapısal farklılık yoktur. Buna rağmen, savunma hizmetlerinde olduğu gibi kamu kesimince sunulan bazı hizmetlerin piyasada üretilmelerine imkan yoktur. Çünkü bu hizmet piyasada pazarlanamaz ve faydası bölünemez hizmettir. Eğitim hizmeti gibi, bazı hizmetler ise piyasada üretilip pazarlanabildiği halde, bir çok ülkede bu hizmet kamu ekonomisi için de üretilir bir yapıya sahiptir [2].

Eğitim hizmetleri sunulurken, ilk bakışta kamusal mal gibi faydası bölünemez görünse de pazarlanmaları, bölünmeleri ve fiyat yolu ile tüketiciye intikal ettirilmeleri mümkündür. Eğitim hizmetlerinin yarattığı faydanın bir bölümü bölünemez, bir bölümü de bölünebilir niteliktedir. Yarı kamusal mal niteliğindeki eğitim hizmetleri, hem kişilere özel fayda sağlar, hem de topluma dışsal fayda sağlar. Eğitim hizmetlerinin tüketilmesi sonucu ortaya çıkan fayda, eğitim hizmeti tüketen bireyin dışına taşar ve kısmen topluma da yayılır.

Eğitim hizmetlerinde elde edilen faydanın bir kısmı özel fayda olup pazarlanabilir ve fiyatlandırılabilir niteliktedir. Diğer bir kısmı ise pazarlanamaz nitelikte sosyal fayda oluşturur. Dış faydası olan mallarda ölçülmesi imkansız olan fayda, topluma sağladığı ek sosyal faydadır. Hizmetin üretimi piyasa ekonomisine bırakılacak olursa, üretimi yapan birimler sadece pazarlayabilecekleri özel faydayı dikkate alırlar, sosyal faydayı göz ardı etmiş olurlar, bu da eksik üretim demektir. Eksik üretim giderilmesi için hizmet (Eğitim) kamu ekonomisinde üstlenilmektedir.

Bilindiği gibi, bütün gelişmiş ülkelerde eğitim hizmetleri devlet tarafından sunulmaktadır. Ancak ABD gibi bazı Anglo-Sakson ülkelerinde yüksek öğrenimin belli bir bölümü piyasa ekonomisi tarafından sunulmaktadır. Yine eğitim hizmetlerinin önemli bir bölümü gelişmiş ülkelerde kamu ekonomisinde

sunulmaktadır. Türkiye’de ise durum, gelişmiş ülkelerin tersine bir seyir almaktadır [3].

V. KAMUSAL FAALİYETLER VE EĞİTİM HİZMETLERİ

Eğitim hizmetlerinin kamu hizmetleri açısından sınıflandırılabilmesi için amaçlarının saptanması gerekir.

Eğitim Hizmetleri:

- Herkesi kapsmalıdır. Eğitim hizmetleri yaydığı dışsal fayda nedeniyle tüm topluma yönelik bir hizmettir. Bunun için kamu malı olarak üretilmelidir.

- Temel eğitim hizmetlerinde gelir, amaç olmamalıdır. Eğitim hizmetlerinden gelir olsun olmasın herkes eşit ve ayrıcalıklara yol açmadan yararlanabilmelidir.

- Eğitim hizmetleri yaygın ve örgün hizmet olarak beraber düşünülmeli, hizmetin kesintisizliği ve ölçekleri açısından kaynakların en etkin kullanımını sağlayacak şekilde planlanmalıdır.

Eğitim hizmetleri taşıdığı özelliklerinden dolayı tipik bir “kamusal mal” niteliğindedir. Bu hizmetin kamusal mal niteliğinde verilmesinin en önemli nedeni, hizmetin bir bölge veya grup için bölünemez olarak üretilmesi, fertlere tek tek sunulması yerine, belli bir kitle için arz edilmesi ve böylece maliyetlerin düşük tutulmasıdır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, eğitim hizmetleri, hem özel hem de kamu kesimi tarafından sunulmaktadır. Fakat hizmetin sunulmasında (gelişmiş ülkelerde bile) kamu kesimi ağırlık teşkil etmektedir. Eğitim hizmetlerinin bu şekilde kamu kesimi tarafından sunulmasının ana nedeni, hizmetin sağladığı kişisel faydanın yanında dışsal faydasının da mevcut olması ve gelir dağılımının dengesiz ve gelir seviyesinin düşük olduğu ülkeler devletin, herkese asgari eğitim hizmeti sağlamak yükümlülüğünün altına girmesidir.

Eğitim hizmetlerinin ana hedeflerinden bir de etkin kaynak dağılımıdır. Etkin kaynak dağılımında amaç, o malın üretilmesi sırasında oluşan sosyal maliyetin, malın üretilmesi sonucu oluşan sosyal faydaya eşit olmasıdır.

VI-EĞİTİM HİZMETLERİNİN DIŞSAL FAYDALARI

Eğitim hizmetleri çok çeşitli dışsal fayda yayar. Bu dışsal faydaların tüm toplumu kapsayacak şekilde gelmesi, eğitim hizmetlerinin kaliteli sunumuyla ilişkili

bulunmaktadır. Eğitim hizmetlerinin bir topluma yayacağı dışsallıkları kısaca açıklayacak olursak;

- Verimlilikte artışa yol açması: Gelişmiş ülkelerin kalkınmaları aşamasında çok önemli bir yer tutmuştur. Bunun yanında kişilerin kaliteli eğitim almaları, aynı zamanda piyasanın sağlıklı işlemini de sağlamıştır. Eğitim hizmetlerinin verimliliği artırabilmesi için (Gelişmiş ülkelerde uygulanmaktadır) yaygın ve örgün eğitimin birlikte sunulması gerekir [3].

- Kaliteli bir eğitimin verilmesi sonucunda, siyasi istikrar da sağlanmış olacaktır. Dolayısıyla seçmenler bilinçli bir şekilde oylarını kullanarak, ülkenin yönetiminde (temsili şekilde) söz hakkına sahip olacaklardır.

- Beşeri sermaye olarak, kişiler eğitimlerini tamamladıklarında, gelirleri de artacaktır. Gelir düzeyi yükselen bir kimse aynı zamanda suç işleyip hapse girmekten de kaçınacaktır.

Zorunlu eğitimin, kaliteli bir şekilde verilmesinden itibaren, kazanılan beşeri sermaye sonucunda ülkenin kalkınmışlık düzeyi, yukarıda saymış bulunduğumuz (eğitim sayesinde) eğitimin dışsal faydaları ve benzeri daha bir çok faydanın yanında ülkenin kalkınmasına yardımcı olacak unsurları teşkil eder.

Avrupa ülkelerine baktığımızda zorunlu eğitim uygulaması ülke nüfusunun büyük çoğunluğunu kapsamaktadır. Hatta son yıllarda az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler üzerinde bile bu uygulama şekline rastlanılmaktadır. Ülkemize baktığımızda kamu kaynaklarının yanı sıra, özel kaynakların rolü de oldukça fazladır.

VII. TÜRKİYE’DE EĞİTİM

Türkiye’nin gelişmiş ülkeler seviyesini yakalayabilmesi için, ekonomik sorunlar yanında, sosyal sorunlar da büyük önem arz etmektedir. Hızlı nüfus artışı bu sorunların başında yer almakta, buna ek olarak, eğitim, sağlık, gibi konularda ortaya çıkan olumsuzluklar da arzulan ekonomik düzeye ulaşılmasında önemli bir engel oluşturmaktadır.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, eğitimin gerekli düzeyde yapılmamasından, emeğin verimliliği düşmekte ve ekonomik kalkınma açısından arzulan sonuçlar elde edilmemektedir. Gelişen ekonomiler eğitim hizmetlerinin gelişimi için daha fazla kaynak tahsis etmesi gerekir ki; diğer yandan, beşeri sermayenin gelişimi (eğitim) ekonomik kalkınmanın hızlandırılmasına önemli katkılarda bulunabilecektir. Bu

duruma emeğin verimliliği artırılarak, daha fazla beşerî sermaye yatırımı yapılarak ve nüfusa olan bağılılık azaltılarak varılabilir.

Türk eğitim sistemi henüz çağdaş bir yapıya kavuşturulamadığından, bu hizmetlerin potansiyel faydaları henüz tüm toplum tarafından bilinmemektedir. Dolayısıyla bu faydalar bilinmediğinden, kaynak ayrımında etkinlikten de önemli ölçüde sapılmaktadır [4].

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki koşullar, beşerî sermaye açısından gelişmiş ülkeler kadar elverişli bir ortam oluşturulamamakta ve sosyal hizmetler alanında yapılan harcamalar yetersiz düzeyde kalabilmektedir.

Devlet İstatistik Enstitüsünün, 1990 yılında yapmış olduğu bir araştırmaya göre, eğitim düzeyinin yetersizliği devam etmektedir. 1990 yılı itibarıyla 6 ve daha yukarı yaştaki nüfus içerisinde erkeklerin %11.2'si, kadınların ise %28'i okuma yazma bilmemektedir. Okur-yazar erkek nüfusunun %73.6'sı ilköğretim mezunu veya herhangi bir eğitim kurumunu bitirmemiştir. Okur-yazar erkek nüfusu içerisinde lise ve dengi okul mezunu olanların oranı %4.7 iken, bu oran kadın nüfus açısından %2.6'dır. Rakamlar bize gösteriyor ki, Türkiye'de eğitimin, gelişmiş ülkelere nazaran; verimlilik, etkinlik, kaynak dağılımı açısından düşük düzeyde kalmaktadır.

VIII. EĞİTİM HARCAMALARI VE TÜRKİYE

Devletin finansmanını üstlenerek yürüttüğü en önemli sosyal faaliyetlerden birisi eğitim hizmetlerinin gerçekleştirilmesidir.

Eğitim hizmetlerinden yararlanan kişilerden bedelini alma konusunda bir güçlük yoktur. Ayrıca, ek bir çocuğu okutmanın marjinal maliyeti sıfır değildir [5]. Buna karşılık eğitim pek çok ülkede, savunma hizmetlerinden sonra -bazen önce- gelen en önemli kalemlerden biridir. Bir ülkede yaşayan insanların refahı, asgari düzeyde eğitim ve sağlık standartlarına bağlıdır.

Bir toplumda eğitim düzeyinin artması, üretim ve yönetimde etkinliği arttıracak, böylece de iktisadi gelişme ve reel milli geliri arttırmak mümkün olacaktır [5]. Bu gerçeklerle, eğitim hizmetleri özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından kamusal mal niteliğine yaklaşmaktadır. Asgari düzeyde bir eğitimden toplumun yarar sağlayacağı gerekçesiyle ilk ve orta eğitim devlet eliyle gerçekleştirilir.

Eğitim hizmetlerinden faydalananlar açısından baktığımız zaman ise hizmetin bölünebilir ve pazarlanabilir öze faydaları nedeniyle özellikle yüksek öğretim

mezunları açısından, daha az eğitim görenlerle bir ücret farkı sağlayarak, özel mal niteliğine yaklaşmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde (Türkiye gibi) mevcut koşullar beşerî sermayeye yatırım yapılması için uygun ortamı yaratmamakta ve beşerî sermaye yaratacak harcamalar yetersiz düzeyde kalmaktadır. Öte yandan beşerî sermaye harcamalarının, özellikle eğitimin yetersiz olması halinde gelir dağılımının da bozulması kaçınılmaz olmaktadır.

Devlet İstatistik Enstitüsünün yapmış olduğu bir araştırmanın Sonucu (Milli Eğitim İstatistiklerinden); Türkiye'de eğitim harcamalarının GSMH içindeki payı 1982 yılında başlayarak 1986 yılına kadar düşme göstermiş, 1987 yılında 2.05'e yükselmiş, daha sonra 1988 yılı hariç 1993 yılına kadar %4.6'ya ulaşmış, 1994 ve 1995 yıllarında tekrar azalma gösterdiğini tespit etmiştir. Bu rakamlar da gösteriyor ki, eğitime ayrılan ödeneğin düşük düzeyde seyretmesidir.

Eğitim harcamalarının Konsolide bütçe içindeki payları da benzer bir gelişme göstermiş, 1982 yılında başlayarak 1987 yılına kadar düştükten sonra, 1988 yılından 1992 yılına kadar yükselmiş, daha sonra tekrar düşmeye başlamıştır. Böyle olmasının nedeni ülkedeki siyasi iktidarın el değiştirmesi sonucu farklı politikaların uygulanması sonucu olmuştur. Oysaki eğitimin partizanca uygulamalara konu olmaması gerekir ki gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşılabilir.

Bilindiği gibi, eğitim harcamalarına kaynak tahsis edilebildiği oranda, ekonomik kalkınmanın hızlandırılmasına katkıda bulunulabilir. Oysa ki Türkiye gibi sosyal sorunların büyük önem taşıdığı, hızlı nüfus artışına sahip olan ülkelerde eğitim harcamaları üzerinde bir baskı söz konusudur. Nüfus artışı bir yandan insan üzerine yapılan harcamaların ve bu çerçevede eğitim harcamalarının kalitesinin düşmesine neden olmakta, diğer yandan nüfusun bir bölümüne çok düşük düzeyde eğitim hizmeti götürebilmektedir.

Gelişmiş ekonomiler, eğitim hizmetlerinin gelişmesi, bilgi ve teknoloji üretiminin sağlanabilmesi için daha fazla kaynak tahsis edebilirken, bir yandan da düşük veya negatif nüfus artış hızı nedeniyle kişi başına düşen eğitim harcaması yüksek olmaktadır. Türkiye'de eğitim harcamalarının konsolide bütçe içerisindeki payı, gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında, düşük görülmektedir. Hatta şunu da söylemek mümkündür; Türkiye'de konsolide bütçe içerisinde eğitime ayrılan payın yarısından fazlası personel harcamalarına gitmekte, dolayısıyla eğitimin verimliliğine ayrılan pay da düşük düzeyde kalmaktadır. Sonuç itibarı ile genel bir değerlendirme yapacak olursak;

Eğitimin eğitilene kazandırdığı yararlar dışında, toplumsal yararının da olması, yurttaşlar arasında gelir farklarına bakmaksızın, fırsat eşitliğini gerçekleştirme amacı, çağımızda eğitimin büyük ölçüde kamu ekonomisine üstlenilmesine sebep olmuştur. Gelişmiş ülkeler bu yolla kalkınmalarını gerçekleştirdikleri gibi, ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde de bu duruma rastlamak mümkündür.

Bir ülkede planlanan büyüme hızı ve bunun sonucu ekonomide gerçekleşecek yapısal değişme, çeşitli uzmanlarca ekonominin gereksineceği bu uzmanları zamanında yetiştirmek için eğitim kurumlarının kapasiteleri önceden hazırlanmalıdır. Rant yapan mesleklerde eğitilen sayısı artırılmalı, bir getiri sağlamayan eğitim dallarına da gerekli ehemmiyet vermelidir. Bunun yanında bazı insanlar, eğitimi bir tüketim olarak da isteyebilirler. Kültürü arttırıcı, tüketim eğitiminin yararlarından başka toplumun öteki üyelerine dışsal faydaları da vardır (Eğitimin dışsal faydalarını açıklarken konuya değinmiştik.).

Bir ekonominin kalkınması açısından beşeri sermayenin taşıdığı öneme, ekonomik kalkınma kuramında git gide daha fazla ağırlık verilmektedir. Çünkü, ekonomik kalkınmanın altında yatan çözüm, ekonomide verimliliği arttırmaktan geçmektedir. Verimliliği arttıran temel unsur ise teknolojik altyapı yatırımlarıdır. Özellikle beşeri sermaye faktörü üzerine yapılan, fakat genelde ulaştırma, çevre, kentleşme gibi, hizmetleri de kapsayan tüm altyapı yatırımları, ekonomide verimliliği arttıran yatırımlar olarak görülmektedir. Beşeri sermaye yatırımının temel ögesini ise eğitim harcamaları oluşturmaktadır. Beşeri sermayenin geliştirilmesi, toplumdaki insan sermayesinin harekete geçirilerek, uluslararası rekabete açık bir ekonomik altyapı oluşturulması için zorunludur. Japonya ve Güney Kore'nin geçmiş dönemlerde beşeri sermayeye yaptığı yatırımların, günümüzde bu ülkelerin rekabet güçlerine kazandırdığı avantaj ortadadır.

Eğitim harcamalarının ilk, orta ve yüksek öğretim kademeleri arasındaki dağılımı bir ölçüde siyasal tercih, bir ölçüde de teknik etkenlik konusudur. Küçük yaşlardaki eğitim yaygınlığı daha çok siyasal tercih sorunudur. İleriki eğitim kademelerine geçildikçe, kaynak tahsisinde teknik etkenlik ağırlık kazanmaktadır. Bunun yanında yüksek öğretim kurumları aralarında eğitim kalitesine dayanan bir rekabete girmeli ve bu rekabet devletin araştırma ödenekleri ile ödüllendirilmelidir.

Türkiye'nin bugünkü koşullarda, kamu harcamaları alanında yapılması gerekli olanlar stratejik ve politik kısıtlar altında eğitim hizmetlerinin kapsadığı alt yapı harcamalarının büyüklük olarak artırılması ve bunun

sonucunda verimlilik, etkenlik alanında niteliklerin artırılması olmalıdır. Bu amaçla devletin vergi gelirlerini yeniden düzenleyerek bu alanlara kaynak aktarımı gerçekleştirilmelidir. Çünkü beşeri sermaye harcamalarının geliştirilmesi/artırılması ülkelerin kalkınmaları için önemli bir olgudur, aynı zamanda toplumdaki emek gücünün harekete geçirilerek uluslar arası rekabete açık ekonomik bir yapının oluşturulması için de zorunlu bir olgudur.

Bilindiği gibi, bilgi üretimi kıt ekonomik kaynakların kullanılmasını gerektirir. Genellikle bilgi dağıtım maliyeti sifıra yakındır. Sıfır fiyata satmak için de firmalar (özel kesim), bilgi üretmezler, sadece kullanacakları kadar bilgi üretirler. Bu nedenle, bilgi üretim ve dağıtımını da geniş ölçüde kamu ekonomisinin faaliyet alanı haline gelmelidir. Dolayısıyla ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkeler de eğitimin kamu ekonomisine sunulması halinde, gelişmiş olan ülkelerin bu alandaki başarılarına ulaşmak mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

- [1] Bulutoğlu, Kenan. **Kamu Ekonomisine Giriş**. İstanbul, Filiz Kitabevi, 1988.
  - [2] Görgün, Sevim. **Kamu Maliyesi Ders Notları**. (Teksir). İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, İstanbul, 1987.
  - [3] Şener, Orhan. **Kamu Ekonomisi**. Beta Yayıncılık, İstanbul, 1996.
  - [4] Şener, Orhan. "Türkiye'de Optimal Kaynak Ayrımından Sapmalar (Sosyal Hizmetler Örneği)". **12. Maliye Sempozyumuna Sunulan Tebliğ**. Antalya/Belek, 1997.
  - [5] Mutlu, Ayşegül. **Türkiye'de Konsolide Bütçe Harcamalarının Değerlendirilmesi**, **12. Maliye Sempozyumuna Sunulan Tebliğ**. Antalya/Belek, 1997.
- AKALIN, Güneri. **Yüksek Öğretim Karma Malına Fayda / Maliyet Analizinin Uygulanması**, Ankara, 1980.
- , **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**. DPT, Ankara, 1995.
- Enginay, Akif. **Kamu Maliyesi**. Turhan Kitabevi, Ankara, 1986.
- Herekman, Aykut. **Kamu Maliyesi**, Sevinç Kitabevi, Ankara, 1986.
- Joseph, E. Stalitz. **Kamu Kesimi Ekonomisi**, Çeviren: Ömer Faruk Batırel, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1994.
- Nadaroğlu, Halil. **Kamu Maliyesi Teorisi**, Okan Yayıncılık, İstanbul, 1994.